Beirut Declaración “Derechokunapaq iñiy” nisqamanta

“Diosman rinapaq ñankunaqa askhan kan, imaynan kay Pachapi almakuna kashan hinata”. (Rumi)[1]

1. Noqayku, iñiypi sayaq hinallataq runa llaqtapi llank’aq runakuna, runap hayñinkunapi llank’aq, Beirut llaqtapi huñunakurqayku 28-29 p’unchay, marzo killapi 2017 watapi, huk puriy nisqa huñunakuypi, Oficina de las Naciones Unidas de las Naciones Unidas Altas del Alto Comisionado (OHCHR)[2] nisqa qallarichisqan, ancha hatun Uuyaymanta, iñiyninchiskuna, chaypaqmi huk kamachikuyta rakinakunchik hinaspa k**aqlla chanin tukuy runamanta**. Runa chaninchaykuna kuskachasqa, kaqlla chaninchasqa kayninpas chayraykun culturanchiskunaq sapin. Iñiywan amachaq kamachiqwanqa kallpachanakuqmi kanan. Sapakama, ayllupi religionkunapa utaq iñiyninkuna qawarichiyqa allintam wiñan, t’ikarin ima pachamamakunapi, chaypim runapa allaukankuna, llapallan runakunapa kaqlla chaninchayninpi sayasqa, waqaychasqa kachkanku. Chaynallataqmi derechos humanos nisqapas allinta yanapakunman religionpa otaq iñiykunapa qosqan allin saphichasqa ética nisqapi espiritualpipas.

2. Entiendeyku sapakama religioso utaq iñiyniyku conviccionkunata, huk fuente hina, llapan espectro mana qichuy atina runaq derechonkuna waqaychasqa kananpaq – kawsay quy waqaychaymanta, yuyay, conciencia, religion, iñiy, yuyay hinaspa rimaypa libre kayninkunamanta, mana imamanta manchakuymanta kacharichisqa kaqkunaman, chaymantapas tukuy rikchaq violenciamanta.

- *“Pipas huk kawsayta waqaychan chayqa, Diospa Simin Qelqaq qhawarisqanmi, lliw kay pachata waqaychaq hina.” (Talmud, Sanedrin, 37a).*
- *“Pipas runaq kawsayninta qespichiqqa kaqllan llapa runaq kawsayninta qespichiqwan.” (Qu'ran 5:32)*
- *“Tukuy sonqoykiwan, tukuy almaykiwan, tukuy kallpaykiwan, tukuy yuyayniykiwan Señor Diosniykita munakunki, runamasiykitapas qan kikiykita hinan munakunki.” (Lucas 10:27).*
- *“Kay Wasiq Señorninta yupaychachunku, paymi paykunata qespichirqan yarqaymanta, manchakuymantataq qespichiqta.” (Sourat sutiyuq runa Quraish, versiculokuna 3,4)*
- *“Kay pachapiqa huk runallam unanchasqa karqa, pipas huk runallatapas chinkachiptinqa enteron pachatam chinkachisqanmanta yachachinanpaq, pipas huk almallatapas salvaptinqa enteron pachatam salvarun”, nispa. (Mishna Sanedrin 4:5).*
- *“Huklla sayasun, huñusqa rimaykunata ruwasun, yuyayninchis huklla kachun”. (Rigveda 10:191:2).*
- *“Imaynan huch’uyña mana allin kaqkunamanta hark’akuni, chaynatan hukkunata khuyapayakuq, llakipayakuq yuyaywan ruwanay”, nispa. (Shantideva, Bodhisattvapa kawsayninmanta pusaq)*
- *“Yuyayninchikta huñusun, warmanchikkunapaq ima kawsayta rurananchikpaq”, nispa. (Chief Sitting Bull, Lakota llaqtapi)*

3. Hawa nisqanchikman hina, achka huk iñiykunamantapas, convencisqam kanchik **religionninchikpi utaq iñiyninchikpi iñiyninchikqa huknin hatun** harkakuy kasqanmanta runaq allin kayninpaq, llapa sapan runakunaq, llaqtakunaq kacharichisqa kayninpaqpas, mana ima sapaqchasqapas. Textos religiosos, éticos y filosóficos nisqakunan derecho internacional nisqamanta ñawpaqman puririrqaku, runaq huklla kayninta, kawsay derechoq ch’uya kayninta, chayman hina sapankama, huñusqa ruwaykunata ima, chaykunan iñiqkunaq sonqonpi teqsichasqa kashan.

4. **Hukllachasqanchik runapa kuskanchasqa chaninchayninkunata** mastarinaykupaqmi prometekuyku . Wakin teológico tapukuykunapi hukniray kayku chaypas, comprometekuyku ima formapipas chay diferenciakuna explotacionta atipanaykupaq, chaywanmi defiendesaqku violenciata, discriminacionta, religioso cheqnikuytapas.

- *"Huk kamachikuyta, huk ruwaytapas hukniray t'aqakunapaqmi ruwarqayku. Dios munaspaqa huk llaqtallatan ruwasunkiman karqan, ichaqa pruebayta munarqaykichismi imakunachus hamusuykichismanta. Chaymi allin ruwaypi atipananakuychis. Sapankaykichismi Diosman kutipunkichis, paymi willasunkichis imakunachus mana kaqlla kasqaykichismanta." (Qu'ran 5, 48)*
- *“Qankunaqa huk sach’aq rurunkunan kankichis, huk k’allmaq raphinkunapas.” (Bahá'u'lláh).*

5. Runa llapanpiqa sapa iñiypa sapinmi hinaspapas wiñan kuyakuywan, pampachaywan hinaspa respetowan.

6. Kaywanmi Beirutmanta kuska solemnemente nisqanku hina qallarichiyku **llapan maqanakuykunamanta aswan nobleta, thak ichaqa atiyniyoq**, kikin egonchiskunaq contranpi, interesninchiskunaq contranpi, artificial t’aqanakuyninchiskunaq contranpi. Sichus noqanchis actor religioso hina apasun ruwayninchiskunata, articulanchis huk visión compartida responsabilidadninchiskunamanta hinallataq transcendespa predicacionta ruwayman, chayraqmi iñinapaq hina promocionasun aceptación mutua hinallataq fraternidad nisqa runakuna ukhupi hukniray religionniyoq otaq iñiyniyoq runakuna ukhupi hinallataq atiyta qosun atipanankupaq chiqninakuy, millay kay, manipulación, codicia, crueldad hinallataq allin runa kayta. Llapan religioso utaq iñiy ayllukuna necesitanku huk allichasqa umalliqta, chay ñanta mana iskayrayaspa p’achan, llapa runaq kaqlla dignidadninpaq ruwaspa, purichisqa runa kayninchiswan, sapa runaq conciencian absoluta libre kayninta respetaspa. Prometiyku mana kallpachakunaykupaq chay kuska umalliq kay ch’usaq hunt’anapaq, “derechokunarayku iñiy” (F4R) ruwaykunawan libre kayta, imaymana kayta waqaychaspa.

- *"Sapa nunatan hunt'achirqayku mana allin ruwaypaq pisi kallpa kayninpi sayachisqan ukhupi, allin kaqta munakuynintapas. Chanin ñanman hoqariqmi atipan." (Qu'ran 91, 7-9)*

7. Chaninpaqmi chaninchayku, Iñiy Derechokunarayku willakuyniyku, imaynan Plan de Acción Rabat nisqapi sapaqchakuyman, chiqninakuyman utaq maqanakuyman tanqaymanta (octubre killapi 2012 watapi), iskaynin yuyaykusqa, ruwasqa kasqanmanta, hinallataq Naciones Unidas nisqapa yanapayninwan, chaymi llapa llaqtakunata pachantinpi representan, hinallataq qhapaqyachisqa karqan ONU nisqapa mecanismos de derechos humanos nisqawan, hinataq Reportadores Especiales nisqawan, Cuerpo de Tratado miembrokuna nisqawan.

8. Askha allin chaskisqa ruwaykunan tiempoq pasasqanman hina iñiyta derechokunawan tupachiyta munarqanku iskayninku allinninpaq, ichaqa manan mayqenpas chay ruwaymanqa hunt'asqatachu chayarqan. Chayraykun convencisqa kashanchis **religioso ruwaqkunata**, suyupipas, hawa llaqtakunapipas, paykunaq ruwayninkuta hap'inankupaq, runa kayninchista defiendenankupaq, chiqninakuyman tanqasqa kanankupaq, pikunachus beneficiakunku sociedadkunata desestabilizaspa, hinallataq manchakuypa manipuladorninkunapas, chaywanmi mana allintachu ruwanku runaq dignidadnin igual hinallataq mana qechuy atiy. Kunan F4R Declaración nisqawanmi, ñawpaqpi iñiyta, derechokunata aswan asuykachinapaq kallpachakuykunata hatarichiyta munayku, llapanchispa **kaqninkunata hukllawaspa**, hinallataq **imaynatas iñiyqa derechokunarayku** aswan allinta sayarinman chayta sut'inchaspa, iskayninku kallpachanakunankupaq.

- *"Runakunaqa chinkachisqañan kashanku, mana chanin ruwaykunapi iñiqkunallachu, sapa kutilla recomendanakuychis, chhaynapitaq mana saqeychischu." (Qu'ran 103, 3)*

9. Kay willakuypi hatarichispa, hinallataqmi yuyaykuyku **ruwayta ima willasqaykutapas, askha patayuq huñunakuyta** hatarichispa, kichasqa llapan independiente religioso ruwaqkunapaq hinallataq iñiypi sayaq organizacionkunapaq, paykunan cheqaqtapuni rikuchinku chaskisqankuta hinallataq compromisota kay F4R declaracionta, chaypaqmi ruwanku proyectokunata pampapi, chaykunan yanapan imapaqchus ruwasqa kayninta hunt'ananpaq. Hinallataqmi, huk hoja de ruta nisqatapas ruwasaqku, áreas específicas nisqapi ruwaykuna concreto nisqapaq, sapa kuti qhawarinapaq, coalición mundial de Fe para los Derechos nisqanchis.

10. Hawa metaman chayanapaqqa iñiq hina prometekuyku (teista, mana dio, ateo otaq huk[3]) **pichqa fundamental kamachiykunata** hunt'asqata hap'inapaq:

a) Ñawpa pachamanta iñiypura rimanakuykunata pasaspa, **llaqta nivelpi, Faith for Rights (F4R) nisqa proyectokunaman concreto acción orientado nisqaman** . Rimanakuyqa ancha allinña chaypas, manan kikinpiqa tukukuychu. Allin yuyaykunaqa pisilla valorniyoqmi mana tupaq ruwayniyoq. Allpapi tikrayqa meta nisqa, acción concertada nisqataqmi medio lógico nisqa.
   - *"Iñiyqa sonqopi saphichasqa kashan ruwaykunawan rikuchisqa kaptinqa." (Hadith) nisqa.*

b) **Teológico hinallataq doctrinal rakinakuykunamanta karunchakuy**, chaywanmi ruwanapaq áreas de inter-religios chaynallataq intra-religios compartidos nisqapi rikuy kunan F4R willakuypi nisqanman hina. Kay declaracionqa manan yuyaykusqachu religionkuna rimanakuypaq herramienta hina, aswanpas huk plataforma conjunta acción común nisqapaqmi, llapa runaq dignidadninta defiendenankupaq. Libertad de expresión nisqataqa respetanchisña, manataqmi ima ilusión nisqatapas kusichinchischu, hukniray nivelkunapi religioso rimaykunapi huk hawaqpi atipanakuy hinalla kasqanmanta, ichaqa decidisqañan kashanchis religionkunaq manipulacionninta impugnananchispaq, política nisqapipas, ch'aqwaykunapipas. Intentayku huk paqtachikuy hukllachasqa kunka khuyapayakuy, k'anchay hinaspa correspondiente acción colectiva nisqa kayta nivel de base nisqapi.

c) **Introspectiva** kayqa ancha chaninchasqanchik allin ruwaymi. Llapanchismi rimarisunchis, ruwananchistaqmi ñawpaqtaqa, sapanka llaqtanchis ukhupi pisi kallpanchiskunata, sasachakuyninchiskunatapas. Aswan pachantinpi sasachakuykunata huñusqa hinallataq sapa kutilla qhawarisunchis, ukhupi hinallataq llapanpaq yuyaykusqanchis qhepaman, chaymi aswan chaniyoq kallpanchista waqaychan, chaymi hunt'asqa kayta.

d) **Huk kunkawan rimay**, aswantaqa ima chiqninakuymanta rimariypas, chaymi tupan maqanakuyta, sapaqchayta utaq ima violaciontapas, llapan runakunapa kaqlla dignidadninta hatarichiyman, yuyayninkumanta, origen nacional utaq social nisqamanta, utaq ima estado nisqamantapas. Cheqninakuyman, mana chanin ruwaykunaman, religionrayku sapaqchasqa kayta otaq ima religionmanta mana toleranciatapas denunciayqa manan qaypanchu. Deberniyoqmi kanchis chiqninakuy rimaykunata allichananchispaq, khuyapayakuywan, hukllachakuywan ima, chaymi sonqokunata, llaqtakunatapas hampin. Allchay rimasqanchisqa religionpa otaq creenciaq linderonkunatan pasanan. Chaynapim chayna fronterakunaqa manaña libre allpa hinachu kanan manipuladorkunapaq, xenófobokunapaq, populistakunapaq, violento extremistakunapaqpas.

e) Decidisqa kayku **tukuy imamanta sapanchasqa ruwanaykupaq**, concienciaykullata kasukuspa, religioso hinaspa secular kamachiqkunawan, chayman hina gobiernopa organismokunawan hinaspa mana Estadopa actorninkunawan kuskachakuykunata maskaspa maypipas Faith for Rights (F4R) nisqa huñunakuykuna mana harkasqa kaptinku, kunan willakuyman hina.

11. Hatun yanapakuyniykupas**, kaqniykupas pachak hunu iñiqkunamanmi chayachkan**, harkaq estructurasqa hina, kay F4R willakuypi qillqasqa convicción compartidaykuta willanaykupaq. Huk kunkallapi rimayqa, llapanpa

kaqlla dignidadninta defiendespa, runa kaypaq común sasachakuykunamanta, kaqllatam yanapan iñiypa, derechokunapa causanta. Runakunaqa derechoyoqmi kanku hunt'asqa, kaqlla respetoyoq kanankupaq, manan tolerancia llachu, ima creespankupas mana creespankupas. Deberniykuqa kay compromisota takyachiymi sapakama esfera de competencianiyku ukupi. Hinallataqmi llapa iñiqkunata kallpachasun sapankankuq ruwayninkuta hap'inankupaq, paykunaq ukhunpi hap'isqanku chaninchayninkuta, chanin kay, kaqlla kay, necesidadniyoq runakunawan, mana allin qhawarisqa runakunawan ima, ima religionniyoqña otaq ima iñiyniyoqña kaqtinkupas.

- *"Runakunaqa iñiypi wawqeykikunan kanku, otaq runa kaypi wawqeykikuna kanku". (Imam Ali ibn Abi Talib sutiyuq runaqa)*
- *"Runa kawsayninpa karu puriyninpi, Iñiyqa aswan allin compañero." (Buda)*

12. Yanapakusunmi ruwasqanchiskunata, chaymantapas sapa wata ancha simbólico Puriy Iñiypa Derechokunarayku, aswan qhapaq rikuchiypi huklla kayninchista imaymana kaypi sapa 10 p'unchay diciembre killapi llapa teqsimuyuntinpi.

13. hinaspa yanapay manchakuywan chiqninakuywan nishuta sonqokunapi mana ch'uya hukllanakuyta ch'usaqyachinaykipaq. Religionpa sutinpi maqanakuyqa atipanmi qallariy teqsinkunata, khuyapayakuyta, khuyapayakuytawan. Munayku khuyapayakuymanta, khuyapayakuymanta willakuykunata, hukllanakuy ruwaykunaman tikrayta, proyectokuna llaqtapura runakunapaq, Pachamama wiñariy iñiypi sayasqa, uchuy llaqtakunapi, suyunpi, hatun llaqtakunapi, pachantinkunapi.

14. Kay F4R declaración nisqapi compromisoykutaqa ñawpaqtaqa, religionkuna, iñiykunapas uma chaniq masiyuqkuna rakinakusqankupi, runapa dignidadninta, justiciata hinaspa justiciata respetasqankupi, convencimientoykupi. Hinallataqmi kay compromisokunataqa teqsiyku *"**Llapa runaq kan deberkuna** comunidadman, chaypi sapallanmi atikunman libre hinaspa hunt'asqa* wiñariy personalidadnin"[4].

- *"Ay iñiqkuna, ¿imaraykutaq mana willasqaykichistachu ruwankichis?, Diosta astawan cheqnikuqqa mana ruwasqaykichista willaychikchu", nispa. (Qu'ran 61: 2-3)*
- *"Mana rimay atiqkunapaq rimay, llapa mana imayoq runakunaq derechunmanta. Rimaychis, chanin juzgaychis, wakchakunaq, wakchakunaq derechunta defiendeychis", nispa. (Proverbios 31:8-9).*

15. **Preceptos religiosos** nisqakunapas, marcos jurídicos internacionales nisqakunapas, actores religiosos nisqakunamanmi responsabilidadkunata churanku. Religioso ruwaqkunata atiyniyoq kanankupaqqa, kamachikuykunapi, reforma institucionalkunapi, políticas públicas yanapaqkunapi, capacitación nisqapipas ruwana, chaykunan kanku actor religioso local nisqakunaq necesitasqankuman hina, paykunan askha kutipi huknin kanku educación nisqapaq, cambio social nisqapaqpas, sapankankuq ruwayninkupi. Conveniokuna hinaspa rimanakuykuna internacional nisqakunam definirqaku términos legales clave nisqakunata, chaykunam kanman genocidio, refugiado, discriminación religiosa hinaspa libre religion utaq iñiy.[5] Tukuy kay hamutaykunan tupaqnin resonanciayoq kanku hukniray religionkunapi, creenciakunapipas. Hinallataq, achka declaracionkuna hinaspa resolucionkuna[6] elementokuna actor religiosokunapa ruwayninmanta hinaspa responsabilidadninmanta qun, chaykunatam kay declaración F4R nisqapi abrazanchik hinaspa takyachinchik.

16. Runakuna hina acuerdopi kayku **llapa runaman cuentata qonaykumanta,** religionkuna imayna rikuchisqa kasqankuta, llumpay sapa kuti manipulasqa kasqankuta allichanapaq. Ruwasqanchikmantam cuentata qoqmi kanchik ichaqa aswan responsableraqmi kanchik mana imatapas ruwaptinchik utaq mana allinta hinaspa tiempollanpi ruwaptinchikqa.

- *"Sapakamaykichistan tapusaqku llapa rimasqaykichismanta ruwasqaykichismantawan, qankunaqa cuentata qoqmi kankichis" (Quran, Assaafat, 24)*
- *"Llapa runaq ruwasqanmi sut'inchasqa kanqa". (Biblia, 1Corintios iii. 13)*

17. Estadokuna llapankupaq, sapankama, huñusqa, mana manchakuq, mana munayniyoq allin qhawarisqa kawsayta kallpachanankupaq, amachanankupaqpas, hinallataq tukuy kawsaypi libre akllakuywan kusirikunankupaqpas, noqanchismi religioso ruwaqkuna hina otaq sapan iñiqkuna hina, sapaq ruwayta hap'inchis, runa kaymanta, sapanka imapas kaqlla allin qhawarisqa kananpaq chayna tukuy sapanka imapas kikin esferakuna predicaypi yachachiypi, espiritual pusaypu hinapas compromiso social nisqapi.

- *"Pipas mana chanin ruwayta otaq mana allin ruwayta rikuqqa makinwanmi puriyninta tikrachinan. Mana chayta ruwayta atiqtinqa rimayninwan. Mana chayta ruwayta atiqtinqa sonqonkuwan. Kayqa kanmanmi aswan pisi kallpa iñiy ruwaykunamanta" (Hadith).*

18. 1981 watapi ONUpa Declaración 2 (1) nisqanman hinaqa, tukuy imaymana mana toleranciata, religionpi sapaqchaytapas chinkachinapaqmi, "manan pipas religionninrayku otaq iñiyninrayku ima Estadopas, institucionpas, grupo runakunapas otaq runapas sapaqchanmanchu". Kay kamachikuymi churan instituciones religiosas nisqakunaq, umalliqkunaq, sapanka runaqpas, religioso otaq creencia nisqa llaqtakuna ukhupi.

19. Control efectivo[7] nisqa yuyay hina qon cimientota mana Estadoq ruwaqninkunaq ruwayninkupaq ch'aqway pachakunapi, rikunchismi chay hina justificación legalta hinallataq ética nisqatapas religioso umalliqkunaq casonpi, paykunan ruwanku huk **hatun grado de influenciata qatikuqninkunaq sonqonkupi yuyayninkupipas** tukuy tiempopi.

20. Rimayqa sapankama, ayllupi t'ikarimunapaqmi ancha allin. **Runaq allin mana allin ladonkunapaq** huknin aswan chaniyoq mediokunan. Guerraqa yuyaykunapin qallarikun, chaytaqa tarpunkun huk razonamientowan, chaytaqa sapa kutillanmi pakasqa chiqninakuymanta rimanku. Allin rimaypas, sunqunchikpi, yuyaykunapipas allinyanakuypaq, hawka kawsayta hatarichinapaq hampiq yanapakuymi. Rimayqa hukninmi aswan estratégico nisqa ruwaykunamanta, chay ruwaykunata asuminaykupaq, yanapanakunaykupaq ima, kay declaración F4R nisqawan, chay umbrales nisqakuna Plan de Acción Rabat nisqapi articulasqa kasqanman hina.

21. Chaypaqmi **wakin religionpi umalliqkuna religionpa sutinpi cheqnikunankupaq tanqaypas** . Discurso qoqpa posiciónnin, contexto, contenido hinaspa maykama sermón nisqakuna kasqanraykum, religionpi umalliqkunapa chayna nisqankuqa chiqninakuyman kallpanchanapaq umbral nisqaman hina kanman. Chayna kallpanchayta harkayqa manam aypanchu. Allinchakuymanta rimariyqa kaqllataqmi, religionpi umalliqkunapaqpas, astawanqa religionkunapa utaq iñiykunapa sutinpi chiqninakuy rimaptinku .

22. Kaypiqa aswan sut'i, aswan qhepa kaq pusayqa Plan de Acción Rabat[8] 2012 watapin qokun, chaypin articulan kinsa responsabilidades básicas específicas nisqakunata religioso umalliqkunaq: (a) Religioso umalliqkunan mana utilizanankuchu mana tolerancia nisqamanta willakuykunata otaq expresionkunata, chaykunan tanqanman maqanakuykunata, chiqnikuqta otaq discriminacionta b) Religioso umalliqkunapas ancha allintam ruwananku, mana tolerancia, estereotipo discriminatorio hinaspa instanciakuna chiqninakuymanta rimanankupaq, allinta hinaspa utqaylla rimanankupaq; hinallataq c) Religioso umalliqkunan sut'ita rimananku, manan hayk'aqpas maqanakuytaqa aguantayta atikunmanchu cheqninakuyman tanqayman kutichiy hina (ejemplopaq, maqanakuytaqa manan ñawpaq provocación nisqawanqa chaninchayta atikunmanchu).

[This text has kindly been translated by Luis De La Calle Foundation, Mrs. Lisced Lozano Quispe.]

---

1 Llapan citakuna religioso otaq creencia textokunamanta, Beirut tallerpi participaqkunan ofrecerqanku kikin religionninkuwan otaq creenciankuwan tupachispa, chaymi rikch'anachiylla, mana hunt'asqalla kananpaq.

2 ACNUDHqa chaywan tupaq hatun huñunakuykunata, yachaqkunapa seminarios nisqakunata hinaspa regional tallerkunata ruwarqa , chaymanta Ginebra (2008 watapi octubre killapi), Viena llaqtapi (2011 watapi pawqar waray killapi), Nairobi llaqtapi (2011 watapi abril killapi), Bangkok llaqtapi (2011 watapi julio killapi), Santiago de Chile llaqtapi (2011 watapi octubre killapi), Rabat llaqtapi (2013 watapi octubre killapi), Ginebra llaqtapi (2013 watapi febrero killapi), Ammán llaqtapipas (2013 watapi noviembre killapi), Manama (2014 watapi), Túnez (2014 watapi octubre killapi, 2015 watapi abril killapi), Nicosia (2015 watapi octubre killapi), Beirut llaqtapi (2015 watapi diciembre killapi) Ammán (2017 watapi enero killapi).

3 Qaway Comité de Derechos Humanos de la ONU, comentario general no. 22 (1993), ONU Doc. CCPR/C/21/Rev.1/Add.4, párr. 2.

4 Declaración Universal de Derechos Humanos (1948) nisqapi 29 yupay, 1 kaq t'aqapi.

5 Chaykunan kanku: Convenio de Prevención y Castigo de la Delito de Genocidio (1948); Convenio Refugiado nisqakunaq kayninmanta (1951); Convenio Internacional de la Eliminación de Todos los Discriminación Racial (1965); Pacto Internacional de Derechos Civiles y Políticos (1966) nisqa; Pacto Internacional de Derechos Económicos, Sociales y Culturales nisqamanta (1966); Warmikunata tukuy ima sapaqchayta chinkachinapaq rimanakuy (1979); Convenio contra la Tortura y otras millay, mana runa hina utaq pisichakuq tratacion utaq castigo (1984); Wawakunapa hayñinkunamanta rimanakuy (1989); Convenio Internacional de Protección de Derechos de Llapan Llank'aq Migrantekunaq, Ayllunkunaq Derechunkuna (1990); Discapacidad nisqa runakunapa derechonmanta rimanakuy (2006); shinallatak Convenio Internacional de Protección de Todos los Personas de Protección de Chinkachishkamanta (2006).

6 Chaykunan kanku Declaración Universal de Derechos Humanos (1948); Religionpi utaq iñiypi tukuy imaymana mana toleranciata, sapaqchaytapas chinkachinapaq willakuy (1981); Declaración de Derechos de Personas Pertenecientes Minorías Nacionales o Étnicas, Religiosas y Lingüísticas (1992); Puka Cruzpa, Puka Killa Puka Kuyuyninpa, ONGkunapa Programas de Respuesta de Desastres nisqapipas, Principios de Conducta nisqa (1994); UNESCOpa Tolerancia nisqa kamachikuyninkunamanta willakuynin (1995); Conferencia Consultiva Internacional de Educación Escolar nisqamanta, Libertad de Religión o Creencia, Tolerancia y No Discriminación nisqawan tupachispa (2001) tukukuy qillqa; Toledo llaqtapi Religionkunamanta, Iñiykunamantapas Llaqta Yachay Wasikunapi yachachinapaq Kamachiykuna (2007); Naciones Unidas nisqapa Declaración de los Pueblos Indígenas (2007); "Runakunapa hayñinkunapi iñiy" (2008) nisqamanta La Hayapa Willakuynin; Camdenpa Principios de Libertad de Expresión e Igualdad (2009); Consejo de Derechos Humanos 16/18 resolucion, Intolerancia, Estereotipo Negativo y Stigmatización, chaymanta Discriminación, Incitación Violencia y Violencia contra, Religión utaq Iñiyniyuq Runakunamanta (hinallataq Proceso de Estambul, 2011); Rabat Plan de Acción nisqamanta, suyu, racial utaq religioso chiqninakuymanta rimariymanta harkakuymanta, chaymi sapaqchayman, chiqninakuyman utaq maqanakuyman kallpanchanapaq (2012); Marco de Análisis de Delitos Atrocidad nisqamanta (2014); Secretario Generalpa Plan de Acción nisqa, Extremismo Violente nisqa hark'anapaq (2015); hinallataqmi Declaración de Fez nisqa, mana maqanakuyman tanqayta hark'anapaq, chaymi millay hucha ruwaykunaman apayta atinman (2015).

7 Wakin circunstanciakunapi, aswantaqa mana Estadomanta ruwaqkuna territoriopi, poblacionpipas control significativo/efectivota ruwaptinku (p.h. *de facto* autoridadkuna hina), chaynallataqmi obligasqa kanku derechos humanos internacionales nisqakunata respetanankupaq, deberniyuq hina (qaway ONU Docs. CEDAW/C/GC/30, párrafo 16; A/HRC/28/66, párr. 54-55).

8 Qaway ONU Doc. A/HRC/22/17/Add.4, anexo, apéndice, párr. 36.